

נתן אלתרמן

מול מציאות
שאינו לה אח

שומרת על טבעת האירוסין ומחכה לו, הוא בכך שחזשות אלו אינן בנות-הלוף ואפסי לסמוך עליהן יותר. זה חומר שאינו מתקלקל ומהו עושים הכל, היסטוריה, לשון, ספרות, מדע ואמונה, תעשייה וערים, ארץ ומדינה, טיבה של אומה זו שנתגלתה לנו בימים אלה הוא מגדולי ההישגים שבאו לירינו ושעה שאנו דורשים שלא לבזבז את הישגי המערכה עליו להתכוון גם לנכס הכביר הזה.

4

אנו עומדים בפתחה של מציאות חדשה, של זמן חדש ומרחבים חדשים, אך העבר הקרוב כבר מהאמץ לחדור גם לכאן, כמה מספיק ההוי הצבורי המעורער שלנו, מלפני המערכה, חוזרים ומתגלים כיום ואף שהם צורמים ונראים זרים בשעה זו, הם עתידים לקנות להם חוקה חדשה ולהיעשות שוב חלק לא נפרד מן הנוף, על אחד הסעיפים הללו חזרה לעמוד כגון, כיון שכבר עכשו הוא משה לשינה הגדולה והחדשה גזון נטוה סאז ומיותר מאוד.

רצוני לעמוד על המאמצים הנעשים בשעה זו לזוהת את הנצחון האינשני עם ממשלה הקואליציה הקודמת, זו שלפני סיפוח, השנים החדשים, כמוכן, שאלה גדולה היא אם אפשר בכלל לזוהת נצחון כזה עם ממשלה מסיימת ואישים מסוימים דווקא, אך מצד שני אפשר להבין למאמצים אלה, על אף מן המופרך שבהם הם הוצאה טבעית של הנטי בות. עובדה היא כי ממשלת הקואליציה שלפני ההרחבה, עמדה במצב אשר שיה מכשלה שבעולם. לא היתה מאחלת לעצמה להימצא בו בשעת חירום. זו פעם ראשונה בתולדות מדינת ישראל לא האמין העם בממשלתו ולא סמך עליה שהיא תוכל להי מודד עם צרכי השעה. אי-אמון זה לא היה מפלגתי, הוא היה כללי, עממי, מוחשי וקיים מן הקצה עד הקצה, ולשוא ביקשו ומבקשים כיום פרשנים מסוימים לראות בו פרי, בחי שה" ותחרנות. מדרך הטבע מתאמצים, איפוא, כמה מאנשי הקואליציה הקודמת לטעון עכשו כי אי-אמון זה היה מוטעה וכי לשוא צירש לממשלה את מי שצירפו לחירוקה. זהו סקור ההשבונות החפוזים והעצבניים שראשי הקו-אליציה הקודמת עושים כיום בפומבי גזון בהביאם את כושרו וכוזו ונצחונו של צה"ל כהוכחה לכך שאי-אמון בממשלה הקודמת היה פרי טעות והסתה.

עלי לומר, למניעת אי-הבנה, שאינו סמו כי עשיית-השבון הוא דבר פסול מיעוק בשעה זו. הפסול שבחשבון זה אינו בכך שאין זו שעתו אלא בכך שאין הוא חשבון זדק השבונות נכונים כל שעה יפה להם, ואילו חשבון מסולף הוא דבר צורם תמיד וצורם שבעתים בשעה זו.

קשה להבין כיצד עומדים אנשי ציבור רציניים ומתפרצים אל דלתות פתוחות לזוהת בהסברים לקהל כי תכניות הפעולה של צה"ל היו מוכנות עוד, לפני כניסת השרים החדשים, והאלמנט הזה טבורים כי הציבור חושב שיומים או שלשה ימים לפני המערכה לא היה צה"ל מקטרת מביצעים ערוכות-דומה ש אפשר להניח בראות, אף בלי כל אינפורמציה מוסמכת, כי תכניות פעולה כאלו היו קיימות לא לפני כניסתו של משה דיין לכהן כשר בטחון, אלא אף לפני כניסתם של שר השיכון ושר התחבורה ושר העבודה לחטי קידיהם, ואף בימי הרמטכ"ל שקדם לואש המטה הנוכחי. גדולה מזו: אפשר אף להניח כי תכניות אלו, בהתחשב בתנאים הצפויים תמיד ובמצב הגיאופוליטי שאנו שרויים בו זה תשע עשרה שנה, אינם דברים הגיתנים לשינויים יסודיים ולהבדלי הפיסות והשקפות. עושי החשבונות טועים בחשבנם כי אי-אמון שזעם רחש לממשלת הקואליציה היתה הקודמת היה גם אי-אמון לגבי צה"ל והתכניות שלו. העם הטיל ספק לא בכשרו של צה"ל אלא בכשרה של הממשלה להיות שר בטחון ראוי לצה"ל בימי מבחן עליונים אלה. השאלה אינה שאלת טיבן של התכניות שהוכנו על ידי הרמטכ"ל ואנשיו, הנני בטוח כי היו אלו הטובות שבתכניות שאפשר להעלות, על הדינת, אך שעה ששרים בעלי מוניטין אומרים בכובד ראש גמור כי שר בטחון כמשה דיין לא היתה לו יד במי מושן של תכניות אלו, בתיאומן והגהתן לט צרכי הנסיבות השוטפות, הריהו נראה כמתהל עם שדרש את מינויו של משה דיין, דרש אותו לא כתחליף לרמטכ"ל, אלא כשר בטחון כמות כביר וגאמן הראוי וחיוב לעמוד לעז כזאת בראש מערכות ישראל. אלה המסבירים בארשת רצינית כי צירופן של שר הבטחון לא היה אלא ענין של תוספת משקל מסוי מתאמצים לשנא לעזות מציאות שהיא חוקה מהם.

אכן, חמורה יותר מן ההתאזרות להפוך את צירופן של משה דיין לממשלה לדבר מיותר שבא כהענות לקאפריות צבורית סתמית, היא מערכת ההסברה הענפה הבאה ללמד יותר מזה, כלומר שכוחו של צה"ל שנוצח במערכה הוא בכלל פרי טיפוחיה ועמלה של ממשלה אשכול. כך אנו מוצאים למשל באחד מעוטי הקואליציה כי, אם טופח צה"ל וצויד ביות שאת, הרי בזכות שר-הבטחון לוי אש"כול טופח וצויד. שעה שאתה שומע נוסף על כך, מפי שר העבודה, כי נצחון צה"ל הושג תודות למדיניות הרכש של מסגרת אשכול, שהתרכזה בחישול זרועות השריון והאוויר, אתה תוהה לא רק על הכוונה אלא גם על חוכן הדברים עצמם, שכן גם טובי תומכי המערך יתקשו בכל זאת להאמין כי מה שעשו בני-גוריון והעוורים על ידו לטיפוח צה"ל וחישולו וחימושו במשך שש עשרה שנה, מסתכם רק בגדולות במלחמת השחרור. גם חסידים מושבעים של המערך והרהרו אולי, כי מכוונת-אדירה זו של צה"ל טופחה במשך שש עשרה שנים אלו לא על ידי שר הבריאות ושר התחבורה ושר העבודה — שהם למעשה השרים החדשים באמת לסעיף זה — אלא גם, ואולי בעיקר, על ידי אנשים שאינם כיום בממשלה ואשר מדיהם קיבלה ממשלת אשכול את מכוונת צה"ל האדירה שטופחה וחושלה במידה רבה גם על אף הסתייגות מפורשת של שרדים שהם כיום מן המסבירים את מקורו של הנצחון.

דברים כמו אלה צריכים להיאמר בשעה זו, לא כדי לתקן חשבון זכויות של אישים, אלא בעיקר כדי למנוע עיוותה ומילוף קורותיה של תקופה שלמה בתולדות התעצמותה של ישראל. עיוותים כאלה הם מן הדברים שעלינו להשיל אותם מעלינו בעוד מועד, בשערי הור מגים החדשים שעל מפתחם אנו עומדים כיום.

אל נאמר, שאין מלים" כדי להגיד את שהתחולל בימים אלה. יש מלים, והמלים הן עדיין הכלי הראש-וראשון לביטוי ולי מחשבה, אלא שגם הן עוד כאילו ממצמצות בעיניהן וצובטות עצמן על מנת להיזכר שהן מדברות בהקיץ ולא בחלום. רק לאט לאט הן נוכחות לדעת שאכן הן מספרות את המציאות כהוייתה ואינו הוות. יש להבין למבוכתן. התמורה האין-שנית שהפכה את סכנת הכליון לישועה שאין דומה לה, התי-חוללה בפחות משבוע ימים. זו היתה מלחמה מהירה ללא-תקדים, וזה אולי הדבר המוסקי על הקושי להתמצא בתוך שפעת ההישגים שהיא ונחילה לישראל, אך מהירות זו, ככל שהסתיעה אותנו, היתה למעשה תנאי בל יעבור וערובה יחידה לנגחון.

הנצחון, כדי שהוא יקום ויחיה, צריך היה להתחולל מהיר-כבוק. הכוחות העולמיים ש-אהרו אותנו, בפה, לפני המערכה לא היו נוקפים אצבע למענו אילו הסתכנו בקרבות ממושכים, ואילו הכוחות העוינים לנו היו עושים הכל כדי לבוא לעזרת אויבינו.

ועם זאת, בעוד אנו עומדים עכשו נפעמים ממהירותה של מלחמה זו אל לנו לשכוח את המשתרע בין השעה שלפניה ובין השעה שלאחריה. בין זו לזו מתמשכים רגעים אין קץ של מאמץ עליון וכוח דרוך עד כלה, רגעי הטאנק הנעצר לרגע והמבקיע לאט וכעמל אין שיעור את המכשול אשר בדרך, רגעי החייל המתגלגל ונפתל עם אויבו, שניות הנצח שבין הויגוק ובין הדם, נפחולי הפרך האטיים והכבדים של ההבקעה שנינים ובי-צפרנים. דברים אלה אינם מהירים. אטיותם הניצחת של רגעים אלה היא שקבעה את מהירותה של המערכה ורגעים אלה טיבם אחד, הן אם הם חלק מששה ימים והן אם הם חלק משנה תמימה. זהו ערך אבסולוטי. זה הפרוטרוט הנצחי שממנו צמחה התנופה הסוחפת. זאת עלינו לזכור כדי שלא נתחיל במשך הזמן לראות את המלחמה הנוראה הזאת כזיגוק אחד וכולל שהסיר מעלינו את אימת הכליון במחי יד. זאת עלינו לדעת כדי שנראה תמיד את הישגיה של מלחמה זו כערעם הנכון.

נצחון זה ענינו לא רק בכך שהוא החזיר לידי היהודים את העתיקים והנעלים בקדשי האומה, יאת אלח-החרותים בזכרונה ובעמק תולדותיה. יותר מכל, ענינו של נצחון זה הוא בכך שהוא מחק למעשה את ההבדל בין מדינת ישראל ובין ארץ ישראל. זו הפעם הראשונה מאז חורבן בית שני נמצאת ארץ ישראל בידינו. המדינה והארץ הן מעתה מהות אחת ומעכשו חסר לה להתחברות החיסטורי רית הזו רק עם ישראל שיארוג יחד עם היש שהושג את החוט המשולש שלא יינתק, אם יוסיפו שערי העליה לעמוד ריקים גם עכשו, כעמידתם עד כה, עשוי נצחון זה להי-שאר כמעשה שעור לא התמוג עם שרשי תולדותיה העמוקים של האומה, שכן בלעדי זאת תישאר ארץ ישראל בידיו של שלטון יהודי אך לא בידיו של העם היהודי. משום כך, באמרנו כי נצחון זה נתן לנו עמדת כוח למשא ומתן עם עמי-ערב ואומות-העולם, עלינו לשים אל לב כי אנו חייבים, ויהי מה, להפכו גם לעמדת כוח שאי-אמתן שלנו עם העם היהודי. היענותה של האומה לשעה הגדולה הזאת, לא היענות של תרומות כסף בלבד, היא הכרח ותנאי בל יעבור לשמירת הגיונם ההיסטורי של הימים הגדולים הללו. דבר זה צריך להיות עיקר הגייגנו ומאמצינו מעתה ולהבא.

3

יחד עם מיהבי הזמנים והנופים שנתגלו לעת הזאת לעם היושב בציון נתגלה לו עוד דבר חשוב ויסודי. פניו שלו עצמו נגלו לו באסי-סקלרית הימים האלה. בימים אלה התראה העם פנים לא רק עם אויבו ששחו עליו סביב אלא גם עם עצמו. סופת הזמנים כאילו טאטאה מעל צלמו ומהתור את כל הטפל, והשאירה רק את העיקרים, ועיקרים אלה היו אומן ומשי-מעט ונכונות שקטה ודרוכה, ואומץ לב מפורט ומעשי ונכון. תכונות אלו נגלו, ברורות וכולי-טות, בכל מקום, בחוצות, ערים, בכפרים ובי-עיירות, בסדנות ובשדות, בחיות ובעורף, קלסתר פנים זה נשקף גם מאותם דפים של פריסות-שלום לחיילים, שנדפסו דרך-קבע בעתונים ונעשו חלק לא-נפרד מן החדשות ומכותרות העמודים הראשונים.

למראה אותם דפים דומה היה כאילו הוטרו פתע הקליפות המכסות על התוך ונגי-לתה רקמת חייו האמיתיים של העם, רקמת היסוד של הקשרים והעבותות של ההרדות והאהבות והדאגות ושל העצבות והגייעה הדורכים ושקטים לעת מבחן. כאילו הורם לפתע מכסהו של פסנתר ענק ונגלו המיתרים הדורכים אשר המיתם היא המית הדברים שמהם החיים עשויים, שמהם עשויות האומות והקורות. למקרא אותם דפים של דרישות שלום הרגשת כי למעשה יתכן שתכותרות הראשיות שבעתון, על מהלכים משוערים וכוונות משוערות וסותרות של דברי ראש מדינה פלונית ונציג אומים פלמוני אינם חשובים יותר ואולי חשובים פחות ממה שמודיעה מדלן לבעלה ששלום לה ולילדים ואבא מרגיש יותר טוב, והכל בסדר ורק מתגעגעים ומבקשים לכתוב. למראה חדשות אלו הרגשת פתע כי מבחינת בטחונה וחייה של אומה זו זהו אולי באמת עיקר החידו-ש ות. הרגשת כי התבדל בין מה שמודיע נציג פלוני באומים ובין מה שמודיעה מרת סימונה לבעלה שהסתבא-עברה לגור אתם יחד, או מה שמודיעה ויאולטיסיגלית לתתנה שהיא